

מראי מקומות- בבא קמא ל"ו

(ב) ור"ע היא דאמר שותפין נינהו- פרש"י, כיון דשותף הוא בגוף השור, א"כ אם נאבד השור, נאבד זכותו. אבל לר' ישמעאל, כיון דאמר ב"ח הוא, וזווי הוא דאסיק ב', א"כ אפי' אם אבד הא' לא איבד זכותו. והק' תוס', הא אפי' לר"י הזכות תלוי בהשור עצמו, ולכן אמרי' לעיל דלר"י אם שחטו מה שעשוי עשוי. ולכן פ"י תוס' באו"א, דמה דמוקמי' כר"ע הוא משום דלר"י פשוט הוא דאבד זכותו, אבל לפי ר"ע, כיון דשותף הוא בהשוורים, א"כ ה"א דא' מהן בחזקת הניזק, ויכול לטעון שלך אבד ולא שלי, קמ"ל. וליישב דברי רש"י, ע' באבן האזל (נזק"מ ד', ח', עמ' לא::: ד"ה אכן עוד) שכ' דמש"כ רש"י דר"י ס"ל דגובה משאר נכסים, היינו דוקא לאחר העמב"ד, שכבר נעשה חוב על המזיק, דכיון דלר"י יכול לסלקו ולא להגבותו מגוף השור, לכן אמרי' דנעשה על המזיק חוב כפי שיווי של השור. אבל קודם העמב"ד עדיין לא נעשה חוב, ולא נעשה החוב אלא כפי שויות השור בשעת העמב"ד, ולכן שפיר אמרי' דכששחט מה שעשוי עשוי, הואיל וקודם העמב"ד הוא.

שור שנגח ד' וה'

(ג) שור שנגח ארבעה וחמשה- הוקשה לרש"י, איך נגח ד' וה' פעמים ולא נעשה מועד. ותי' דמיירי שראה שוורים אחרים בינתיים ולא נגחן, וגם לא הי' בסירוגין שוים, ולכן לא הוי מועד. ובח"י הראב"ד כ' דמיירי שלא הועד בהם בפני בעלים ובפני ב"ד, ולכן נשאר תם. ולכאור' יש להעיר קצת על פרש"י, למה לא פירש כזה, דלכאור' הוא פשוט יותר. וכ' התוס' יו"ט דמסתמא מייעדין אותו בב"ד, ולכן לא הי' רוצה לפרש כן. אולם בתוס' חדשים כ' דהי' רש"י מוכרח לפרש כן, דאי מיירי דלא העידו עליו בב"ד, א"כ עדיין אין השור ברשות שניהם לשמירה, אלא ברשות הבעלים הראשונים, וא"כ אף לר"ע לימא דאם תפסו הוי שומר על הכל, וא"כ אחרון אחרון נשכר, ולכן הי' מוכרח לפרש שכבר

(א) ש"מ שוורים תמים שהזיקו רצה מזה גובה רצה מזה גובה- פרש"י, דאם אבד א' מהן קם חבירו במקומו ומשתלם ממנו. והק' תוס', דלא הול"ל "ש"מ", אלא הו"ל להק' מיד מסיפא, דקתני א' גדול וא' קטן המע"ה. וע' בתלמיד ר"ת דפי' דה"ש"מ" הוא בלשון קר', ולפ"ז מיושב קר' תוס'. וע"ע באבן האזל (נזק"מ ז', י"ב, ד"ה ובמה) דהבין בשי' רש"י דאמר הגמ' כן בניחותא, והק' מהו הסברא לומר כן, שהיכא שיש ספק איזה מהן הזיק, ואבד א' מהן, שיהי' יכול לגבות מהשני. ותי' ע"פ מה שפסק הרמב"ם, דהיכא שיש ספק שמירה בבעלים, השומר חייב בהיזק. וביאר האבהא"ז שהוא משום דהו"ל ודאי חיוב, וספק אם יש לו הפטור של שמירה בבעלים בכה"ג. וא"כ, אולי י"ל כאן ג"כ, עכ"פ למ"ד פלגא נזקא ממונא, י"ל דכיון דבעצם מעיקר הדין צריך להיות חייב, אלא להתורה חס עליו ופטרו מחצי נזק, ופטרו מחיוב מעלי', א"כ נמצא דאם אבד א' מהן, די שספק אם יש לו ה"פטור" של התורה דפטרו משור זה, וא"כ י"ל דמספק צריך להיות חייב. וכ' דאולי יש מקום לחלק, ע"ש. ש"י התוס' בסוגיין הוא דרצה מזה גובה וכו' היינו דשניהם הזיקו ביחד, והדין הוא דיכול לגבות משניהם. וזה ג"כ צ"ב, למה יכול לגבות משניהם, הרי לכאור' יכול לגבות רק חצי מכ"א, שהרי שותפין הם בהנזק. וביאר החזון איש (ב"ק ה', ט"ו), דבאמת כל היכא דשנים עושים ההיזק, אמרי' דהאי כולי הזיקא עבד והאי כולה הזיקא עבד. אלא מאי, אם הב' שוורים של ב' אנשים, א"כ אמרי' דעל כ"א מוטל לשלם פלגא. אבל בשניהם של איש א', דאין הכרח למרמי חצי ע"ז וחצי ע"ז, א"כ שפיר יש להשאיר לניזק זכותו בתרוייהו, ואי נאבד חד גבי מאידך, ולא משום הדין כי ליכא לאשתלומי מהאי אשתלם מהאי, אלא דעיקר זכותו הוא כן. וע"ש עוד דהוסיף דאף דאמרי' רצה מזה גובה וכו', אין הכוונה דיכול הניזק לבחור איזה שור הוא רוצה לגבות, וכמו דמשור א' גופא אינו יכול לומר איזה חלק הוא רוצה לגבות מהשור.

ש"ש זה לזה, אבל בסתמא, נטירותא אתרוייהו כהדדי רמיא.

בא לב"ד, וממילא הי' צריך לפרש הא דלא נעשה מועד באו"א.

ז) אי הכי אימא סיפא ר"ש אומר וכו', אתאן לר"ע וכו', רישא ר"י וסיפא ר"ע - הק' הפני יהושע, מה שייך להק' רישא ר"י וסיפא ר"ע, אה"נ, מהו הקו' אם ר"מ ור"ש חולקים במח' ר"י ור"ע. וע"ש שכ' דקו' קשה רק לפי' תוס' בהסוגיא, דבין ר"מ ובין ר"ש מיירי בדתפס, אבל לפי רש"י, דר"מ מיירי בדתפס ור"ש מיירי בדלא תפס, א"ש, ע"ש לביאורו.

ד) ר"ש אומר שור שוה ר' שנגח לשור שוה ר'... ושלפניו נ' זוז ושנים הראשונים דינר זהב - הק' התוס' יו"ט, הא קיי"ל דשותפין חולקין ההפסד כפי מספר השותפין, ולא כפי מעות שיש בהם בהחפץ, וא"כ למה הפסיד האחרון חמישים ושנים הראשונים אין מפסידים אלא דינר זהב לכ"א, הו"ל להיות נפסדים בשוה. והביא מהר"ן בכתובות שתי' דהכא היינו טעמא משום שלא נשתתפו לדעת, הלכך חולקין לפי המעות. אבל תוס' שם (צג: בא"ד רבי) הוכיח מסוגיין דבאמת בכל שותפות חולקין ההפסד לפי המעות, וע"ש איך שביאר הגמ' שם.

ח) ההוא דתקע לי - פרש"י, והי' זה תפוס משלו, דאל"ה לא מגבינן בי' בבבל. כ' המהר"ם דמבואר מכאן דרש"י פליג אמש"כ תוס' לעיל (טו:) בשם ר"ת דלא מהני תפיסה אא"כ תופס המזיק עצמו. ומה דכאן היו גובין, אף דלכאור' התפיסה לא מהני, כ' המהר"ם דעכצ"ל דס"ל לר"ת דגובין דמי בושט בבבל, ודלא כהלכתא. וע"ע ברשב"א שהביא מש"כ רש"י, והק' דלכאור' משמע בהגמ' דלא הי' בידו, מדקאמר הואיל ופלאג דזוזא הוא לא בעינא, ניתבי' לעניינא, ועוד דקאמר הבו נהלי ואיזיל ואיברי בי' נפשאי, ולכן משמע דלא מיירי שהי' תפוס משלו. ולכן כ' הרשב"א דאולי מיירי דאזמני' לדינא לא"י. אלא שתמה, דבזמן הגמ' ג"כ לא היו סמוכין בא"י, וא"כ מה מהני להזמינו לא"י. והביא מש"כ הרמב"ם דהיכא דהסכימו כל חכמי ישראל לסמוך, סומכין, אע"פ שאין ביניהם סמוך, דמה דבעינן סמוך כדי לסמוך, ה"מ ביחיד שרוצה לסמוך עם שנים שאינם סמוכין, אבל אם כל חכמי ישראל הסכימו, אז אפי' בכה"ג שאין סמוך ביניהם יש בידם לסמוך. וע"ע במלא הרועים דכ' דאפשר דאין רש"י חולק על ר"ת כלל, דאפשר גם ר"ת מודה דהיכא דהי' תפוס אצל הניזק קודם ההיזק, אז מהני תפיסתו, והדין דאינו יכול לתפוס אלא המזיק עצמו היינו רק אם בא לתפוס אחד ההיזק. ולפ"ז מדוייק מש"כ רש"י "והי' זה תפוס", ולא כ' "ותפס משלו".

ה) ראשון ראשון נשכר מיבעי לי - הק' רש"י, הא אמרי' לעיל דקדמו בעלי חובות והגביהו, לא עשו כלום, ומ"ש הכא דראשון נשכר. ותי' דשאני הכא דהאי ניזק והאי ניזק. וכ' תוס' לעיל (לד. ד"ה אילו) דכוונת רש"י לומר דיש לשניהם שעבוד שוה על השור, ודלא כב"ח וניזק, דאין שעבוד שניהם על השור שוה. אולם ע' ברשב"א שהבין שכוונת רש"י לומר דמה דכח של הניזק עדיף, היינו משום דאין לו מקום אחר לגבות חובו, משא"כ הב"ח שיכול לגבות חובו גם מנכסים אחרים. אולם הק' ע"ז, תינח היכא שיש לו למזיק נכסי אחרוני, אבל היכא דאין לו נכסים אחרים מאי איכא למימר. ולכן פי' כהראב"ד, דהו"ל השור הזה כמו אפותיקי, וכאילו מכרו להניזק לניזקיו. אבל לגבי הב"ח הו"ל שור זה כמו כל נכסים של המזיק.

ט) ואע"ג דליכא עניינא הכא, אנן יד עניינא אנן - כ' תוס' בשם הר"ח דהקנין לעניינא הי' ע"י מעמד שלשתן. ותמה ר' אפרים (יח: בדפי הרי"ף) ע"ז, היכי מהני שע"י מעמד שלשתן

ו) כגון שתפסו ניזק - כ' תוס' דלפי ר"ע דשותפין נינהו, לא נעשה ש"ש אף אם תפסו, ולכן שפיר מיירי ר"מ ור"ש בדתפסו. אבל מדברי רש"י (ד"ה שבוק) מבואר דס"ל דגם ר"ע ס"ל שיהי' ש"ש על כולו אם תפסו. וע' בבעל המאור (יז: בדפיו) שהביא מר' אפרים דחולק על רש"י (ועל הרי"ף) וס"ל כתוס' דאינו נעשה ש"ש אלא על חלקו. אולם הק' עליו, הרי קיי"ל דשותפין נעשין ש"ש זה לזה, ומ"ש הכא. ותי' דזהו דוקא כשאומר שמור לי היום ואשמור למחר, דאז אמרי' דהו"ל

אינו אלא מדרבנן, וכמו דפרוזבול מהני בשמיטה דרבנן, כן מהני דין ר"ג ובית דינו לענין שמיטה דרבנן, דדינם כפרוזבול, אבל לא מהני היכא דפרוזבול לא מהני.

יזכה אחר שאינו כאן, והר"ז כאומר ראובן שמעון, מנה שיש בידך, תנהו ללוי עבור שיזכה ליהודה, דודאי זה לא מהני, וא"כ כ"ש כאן דלא זכו ב' עניים [נצע"ק מהו הכ"ש, לכאור' היינו הך, ומשמע דכיון שלא אמר בפירוש שיזכה בה עניים, אלא דר' יוסף יד עניים הוא, לכן גרע מהיכא דאמר כן בפירוש שיזכהו לפלוני] (אולם ע' בשטמ"ק בשם הרא"ה שכ' "ושמעי' מינה דמעמד שלשתן כי האי, דאמר ל' תנהו לפלוני שיזכה בו פלוני, זכה"). ולכן הוא ביאר דכבר היו המעות ביד ר' יוסף, ולכן בכה"ג שפיר זכה בשביל העניים (ואע"ג דאפי' בלא יד עניים האומר תנו הרי הוא זוכה בשביל אדם אחר, זהו דוקא באדם ידוע, ואמר ר' יוסף דכיון שהוא כמו יד עניים, א"כ אע"פ דאינו איש ידוע, מ"מ הרי הוא זוכה בשבילם.

(י) **יד עניים אנן- הק' תוס', בלא יד עניים נמי,** מחייב צדקה באמירה. ותי' דכמו דאמרי' דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, כן אין אדם נותן צדקה דבר שלא בא לעולם, וכשאמר ניתבי' לעניים, הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם. והרי"ף (יח: בדפיו) תי' כע"ז, דכיון דלא הי' ברשותו של הניזק, לכן בלאו הדין דיד עניים, לא הי' יכול להקדישו, וכמו שאמר ר' יוחנן דמה שאינו שלו או אינו ברשותו אינו יכול להקדיש. וע' במחנה אפרים (צדקה ב') דדייק מלשון הרי"ף דס"ל דכשאמר דממון זה תהי' לעניים, הרי הם של עניים ממש, דזכו בהו, ולא רק דחייב עצמו ליתן להם. אולם ע' בבעל המאור שהביא תשו' מר' האי גאון דכ' דמשמע דכיון דרק משום דיד עניים הוא זכו בה עניים, משמע דבלא"ה לא היו זוכים בה, וזה משמע דאין לעניים קנין בהממון באמירה גרידא. אלא דהעיר, דמ"מ הרי מחוייב הוא לקיים דבורו, אפי' אם לא זכו בה עניים, וא"כ למאי נפק"מ אם זכו בהממון או לא. ותי' (כן נראה כוונתו) דהגם שהוא מחוייב לקיים דבורו, מ"מ אין ב"ד יכול לעשות לו כלום, ואין העניים יכולים לגבותו ממנו, אבל אם כבר היו זכו בה עניים ממש, א"כ ודאי יהיו יכולין לגבות ממנו הכל.

(יא) **היתומין אינן צריכין פרוזבול, ר"ג ובית דינו אביהן של יתומין היו- כ' המנחת חינוך (תע"ז, ג'),** דדין זה דר"ג אבי יתומין הוא